

УДК 658.14

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-15>**Мулик Т.О.**кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1109-2265>**Mulyk Tetiana**

Vinnytsia National Agrarian University

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджуються питання аналітичного забезпечення управління капіталом підприємств. Представлена модель методики аналізу капіталу за визначеними напрямками та виділеними для кожного з них показниками та методами їх дослідження. Основна увага приділена: аналізу наявності та структури капіталу; аналізу ефективності використання капіталу підприємства; факторному аналізу наявності та ефективності використання капіталу підприємства; оптимізації структури капіталу підприємства; пошуку резервів покращення складу та структури капіталу, підвищення ефективності його використання та забезпечення сталого економічного зростання та фінансової безпеки підприємства а також формуванню пропозицій щодо практичної реалізації залучення виявлених резервів. Зазначено, що представлена модель аналізу капіталу дозволить: ефективно організувати аналітичний процес стосовно наявності та ефективності використання капіталу підприємства, оптимізації його структури; забезпечити обґрунтування резервів поліпшення складу та структури капіталу, підвищення ефективності його використання для забезпечення економічного зростання; досліджувати заходи з практичної реалізації виявлених резервів та формувати альтернативні пропозиції щодо вибору та прийняття доцільних управлінських рішень. Апробовано модель аналізу капіталу на прикладі конкретного підприємства – ФГ «Новосинявське» Хмельницької області, де оцінено склад та структуру джерел фінансування майна; склад та структуру власного капіталу а також показники захищеності та ефективності використання власного капіталу підприємства. Такий аналіз має на меті: оцінити поточний та перспективний фінансовий стан підприємства; обґрунтувати можливі та прийнятні темпи розвитку підприємства з позиції забезпечення їх джерелами фінансування; виявити доступні джерела засобів, оцінити раціональні способи їх мобілізації; виявити можливі ризики при використанні позикових джерел фінансування; обґрунтувати процеси та алгоритм оптимізації структури капіталу; спрогнозувати стан підприємства на ринку капіталів. Його доцільно здійснювати на конкретному підприємстві, він може проводитися за допомогою різних типів моделей, що дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Ключові слова: аналіз, аналітичне забезпечення, капітал, управління капіталом підприємств.

ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE CAPITAL MANAGEMENT

The article examines the issue of analytical support for enterprise capital management. A model of the methodology of capital analysis is presented according to the identified directions and the indicators and methods of their research selected for each of them. The main attention is paid to: analysis of the availability and structure of capital; analysis of the efficiency of the use of the enterprise's capital; factor analysis of the availability and efficiency of the use of the enterprise's capital; optimization of the capital structure of the enterprise; searching for reserves, improving the composition and structure of capital, increasing the efficiency of its use and ensuring sustainable economic growth and financial security of the enterprise, as well as forming proposals for the practical implementation of attracting the identified reserves. It is noted that the presented model of capital analysis will allow: to effectively organize the analytical process regarding the availability and efficiency of the use of the enterprise's capital, optimization of its structure; to provide substantiation of reserves for improving the composition and structure of capital, increasing the efficiency of its use to ensure economic growth; investigate measures for the practical implementation of identified reserves and form alternative proposals for the selection and adoption of appropriate management decisions. The model of capital analysis was tested on the example of a specific enterprise – FG "Novosynivske" of Khmelnytskyi region, where the composition and structure of sources of property financing were evaluated; the composition and structure of the company's own capital, as well as indicators of the security and efficiency of the use of the company's own capital. Such an analysis aims to: assess the current and prospective financial condition of the enterprise, that is, the use of capital; justify the possible and acceptable rates of development of the enterprise from the point of view of providing them with sources of financing; identify available sources of funds, evaluate rational ways of mobilizing them; identify all possible risks when using loan sources of financing; justify the processes and algorithm of capital structure optimization; predict the company's position on the capital market. It is expedient to carry out at a specific enterprise, it can be carried out with the help of various types of models that allow structuring and identifying the relationships between the main indicators.

Keywords: analysis, analytical support, capital, enterprise capital management.

JEL classification: M21, M40, M41

Постановка проблеми. Ефективність діяльності господарюючих суб'єктів переважно залежить від забезпеченості їх достатнім обсягом капіталу. Він відіграє важливу роль в діяльності підприємств є базою його розвитку, а також впливає на забезпечення інтересів держави, власників та персоналу. Визначення опти-

мального співвідношення між позиковими та власними засобами впливає на стійкість підприємств, їх незалежність, а також сприяє одержанню прибутку та, в врешті-решт, досягненню кінцевої цілі їх функціонування. Задля забезпечення ефективного розвитку підприємств варто здійснювати продуктивне управління

капіталом, адже його розміри та динаміка є важливими чинниками стосовно визначення їх оптимальності.

Одним із важливіших елементів управління капіталом підприємства є його аналітичне забезпечення. Саме на основі наслідків такого аналізу керівництво може приймати рішення відносно ефективності тих чи інших видів господарської діяльності, рішення щодо доцільності розвитку напрямів виробництва, про вигідність певних видів продукції, що вказує на необхідність дослідження різних методик аналізу капіталу підприємства і визначає актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Всупереч тому, що питання управління капіталом упродовж століть розглядали у своїх працях такі відомі світові вчені, як Г. Беккер, Дж. М. Кейнс, Дж. Кларк, Т. Мальтус, К. Маркс, А. Сміт, Т. Стюарт, І. Фішер, Е. Шмаленбах, Т. Шульц тощо, вони зостаються актуальними і сьогодні. Вагомий внесок щодо управління капіталом підприємства здійснили і сучасні вітчизняні вчені: І. А. Бланк, Г. В. Кошельок, В. О. Кучменко, Д. Е. Пономарьов, О. О. Сініцин, М. В. Рубаха, Т. М. Савельєва, О. М. Терещенко, Т. В. Кушнір, С. А. Харчук, Р. А. Чемчикаленко та інші.

Вагомий внесок в теорію та методологію аналізу власного капіталу підприємства внесли вітчизняні вчені: Ф. Ф. Бутинець, Р. В. Варичева, Т. В. Давидюк, Л. М. Котенко, Є. В. Мних, І. М. Назаренко, О. В. Олійник, Н. І. Петренко, Ю. С. Цал-Цалко, Л. О. Шкварчук, Т. О. Мулик, Л. І. Цюцяк, О. Ф. Томчук, В. К. Савчук, О. В. Ярошук та інші. Разом з тим у наукових працях недостатньо повно та ґрунтовно висвітлюються принципово важливі питання, пов'язані з теоретико-методичним забезпеченням функціонування підсистеми аналізу в інформаційній системі управління власним капіталом підприємств.

Метою статті. Основною метою статті є дослідження питань аналітичного забезпечення управління капіталом підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Капітал підприємства формується за рахунок власних та позикових коштів, співвідношення яких визначає значимість фінансового стану господарюючого суб'єкта. Визначальну частину в будові його джерел фінансування посідає власний капітал – тобто власні джерела фінансування підприємства, що внесені засновниками та накопичені протягом всього періоду існування. Для ефективного управління таким капіталом необхідно щоб на підприємстві була сформована система аналітичного забезпечення, адже саме формування аналітичної інформації про капітал потрібне для прийняття необхідних управлінських рішень. Аналітичне забезпечення необхідно також для моніторингу зовнішніх факторів макросередовища і внутрішніх факторів мікросередовища з метою підвищення ефективності системи управління власним капіталом підприємства.

Результати такого аналізу дозволяють підвищити ефективність управлінських рішень щодо забезпечення:

а) максимізації прибутку. Реалізація даної мети досягається при умові наявності у підприємства необхідної суми фінансових ресурсів, сформованої при мінімальному рівні фінансових витрат; раціонального їх розміщення та ефективного використання;

б) фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку, що сприяє тривалому безризиковому

розвитку підприємства та поступальному розширенню обсягів його господарської діяльності;

в) максимізації ринкової вартості підприємства [1].

Загалом, аналіз тісно пов'язаний зі всіма функціями управління і забезпечує їх виконання, а тому є всезагальною функцією управління. Прийняття оптимальних управлінських рішень перетворилося зараз у дуже важливу проблему. Аналіз бере участь у всіх етапах процесу прийняття управлінського рішення і сприяє покращенню управлінської діяльності [2].

Модель методики аналізу капіталу за визначеними напрямками та виділеними для кожного з них показниками та методами їх дослідження, представлена на рис. 1.

Як бачимо, першим етапом аналізу капіталу підприємства, з якого доцільно розпочинати, може бути аналіз його наявності в цілому і за окремими видами та елементами капіталу та його структури. Даний вид аналізу спрямований на оцінку динаміки капіталу підприємства за загальним обсягом, складом та структурою; аналізу руху капіталу; оцінку складу джерел фінансування майна підприємства тощо.

Такий аналіз доцільно проводити за допомогою методів вертикального та горизонтального аналізу, він передбачає зіставлення даних балансу щодо капіталу підприємства та його складових на кінець та початок періоду. Горизонтальний аналіз дозволяє розкривати зміни обсягу та складу капіталу за звітний період, а вертикальний – його структурні зміни.

Після обчислення змін обсягу, складу та структури капіталу підприємства доцільно оцінити його рух за певний період в розрізі надходження та вибуття капіталу. Необхідно зазначити, що цьому напрямку дослідження не надається належної уваги в літературі, але він є досить важливим, бо дозволяє оцінити інтенсивність оновлення капіталу.

Наступним етапом аналізу капіталу підприємства може бути оцінка ефективності його використання. Така оцінка на кількісному рівні зазвичай може бути зроблена за двома напрямками:

– оцінка рівня ефективності використання капіталу підприємства (в цілому і за окремими його видами);

– оцінка ступеня виконання плану і динаміки основних показників, що забезпечують підприємству прийнятні темпи економічного зростання [3]. За даним напрямком оцінку ефективності використання капіталу підприємства пропонується здійснювати на базі обчислення фінансових коефіцієнтів оборотності (в днях і кількості оборотів) та рентабельності капіталу підприємства. Далі – на базі зіставлення темпів зміни основних економічних показників господарювання та величини капіталу, авансованого в активі підприємства.

В ході аналізу, доцільно також проводити факторний аналіз наявності та ефективності використання капіталу підприємства в цілому і за окремими його видами та елементами. Він передбачає визначення впливу окремих факторів (причин) на певний, результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. Можна оцінювати: вплив змін складу та структури капіталу на платоспроможність підприємства або ж вплив зміни чинників на оборотність та рентабельність капіталу підприємства, рівень реінвестування прибутку, тощо [4].

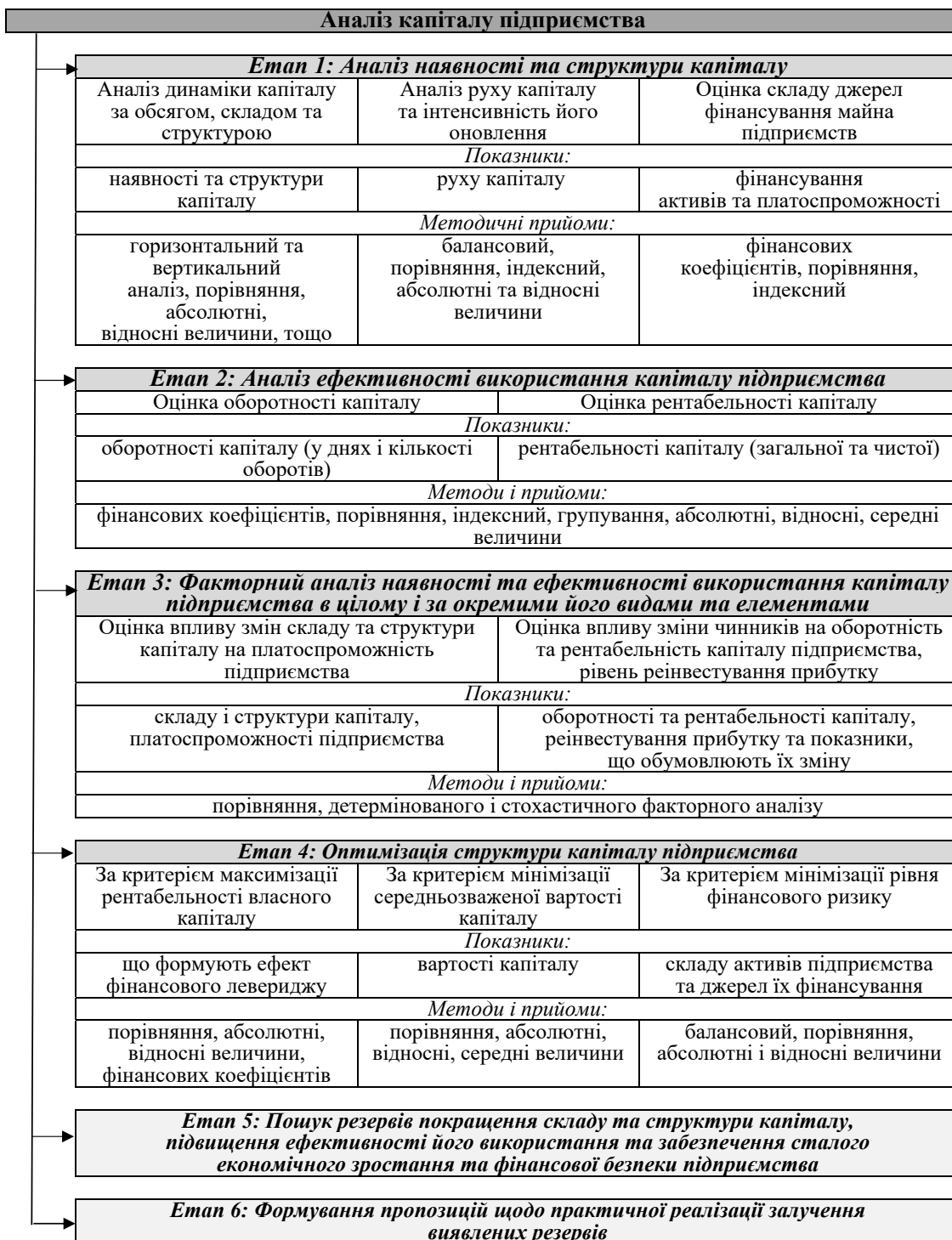

Рис. 1. Модель методики аналізу капіталу підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [1; 3; 9; 11; 12; 13]

В рамках запропонованої методики аналізу капіталу підприємства (рис. 1) досить важливим напрямком є оптимізація структури капіталу. Вона є важливим етапом стратегічного аналізу капіталу, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю власного капіталу та вартістю коштів, залучених на основі повернення їх у майбутньому, що залучаються на основі їх повернення, за якого досягається максимальна ефективність діяльності компанії.

У процесі оптимізації структури капіталу необхідно враховувати кінцевий результат діяльності підприємства, тобто фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування. Оптимальне співвідношення між власним і позичковим капіталом визначається для кожного компанії індивідуально в залежності від її особливостей. Під час розрахунку оптимального співвідношення власного та позичкового капіталу необхідно враховувати не тільки вже відпрацьовані методи опти-

мізації структури капіталу, але й показники резерву капіталу, рентабельності капіталу та кредитоспроможності компанії [5].

Фінансовий леверидж виникає у разі використання підприємствами позикових засобів фінансування, плата за які постійна. Фінансовий леверидж має місце, коли компанія залучає позичковий капітал. Іншими словами, за рахунок позичкового капіталу підприємство підвищує ефективність використання власного капіталу. Високий фінансовий леверидж вказує на високий рівень ризику, що може призвести до банкрутства [5].

Слід зазначити, що є першочерговими питаннями в процесі управління, проблеми оптимізації структури капіталу підприємства та підготовки певної інформації з цього приводу для управління. Вони набирають особливої актуальності в нинішніх умовах господарювання, коли майже будь-яке підприємство може вдатися до формування активів за рахунок коштів, що надає фінансовий ринок. Відтак, потребують поглибленої уваги дослідження щодо доцільності використання та адаптації діючих підходів чи розробки власних до оптимізації структури капіталу конкретного підприємства.

Завершуватися аналітична оцінка капіталу підприємства має пошуком та впровадженням в практику господарюючих суб'єктів резервів щодо покращення складу та структури джерел фінансування активів, поліпшення ефективності використання капіталу, забезпечення сталого зростання та фінансово-економічної безпеки підприємств.

В контексті забезпечення ефективної взаємодії підсистеми аналізу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємства та інтеграції руху інформаційних потоків важливою є якісна організація аналітичного процесу та його технічне забезпечення. Під організацією аналізу капіталу підприємства, слід розуміти взаємозалежну сукупність його внутрішніх структурних підрозділів, які послідовно впорядковують та вдосконалюють аналітичний процес, розробляють та приймають управлінські рішення стосовно капіталу та несуть відповідальність за результати таких рішень.

Зміст системи цілеспрямованих дій щодо впорядкування й удосконалення аналітичного процесу визначається технологічними етапами (підготовчий, основний, заключний), і закріплюється відповідним внутрішнім регламентом – програмою аналізу. Програма аналізу по суті являє собою основні напрями аналітичних досліджень капіталу, які були розглянуті вище і представлені у вигляді структурно-логічної моделі методики аналізу капіталу підприємства. Нині проведення аналізу неможливо уявити без сучасних технічних засобів і відповідного програмного забезпечення. Як показали

проведені дослідження, спеціальна комп'ютерна програма для аналізу капіталу підприємства відсутня, як справедливо зазначає І. Т. Райковська, вони обмежуються лише використанням даних фінансової звітності підприємства і можуть застосовуватися в процесі аналізу фінансового стану та використання ресурсної бази підприємства [6].

Для задоволення потреб управління капіталом на підприємстві доцільно створити окремий модуль, який може діяти в операційному середовищі Windows як додаток до Excel, і використовувати в повному обсязі всі його можливості.

Особливістю такого модуля буде: забезпечення аналітичною інформацією персоналу, що приймає управлінські рішення щодо капіталу на підставі даних за відповідні періоди та прогнозних показників фінансової звітності; моделювання та прогнозування показників наявності, складу та структури капіталу господарюючого суб'єкту, ефективності його використання; виявлення та чисельна оцінка причини зміни оборотності та рентабельності капіталу; проведення оптимізаційних розрахунків щодо його структури тощо.

Представлена модель аналізу капіталу дозволить: ефективно організувати аналітичний процес стосовно наявності та ефективності використання капіталу підприємства, оптимізації його структури; забезпечити обґрунтування резервів поліпшення складу та структури капіталу, підвищення ефективності його використання для забезпечення економічного зростання; досліджувати заходи з практичної реалізації виявлених резервів та формувати альтернативні пропозиції щодо вибору та прийняття доцільних управлінських рішень.

Основними джерелами інформації для аналізу формування та розміщення капіталу підприємства фінансова звітність, а саме, баланс та Звіт про фінансові результати. На підприємствах, що оформлюють загальну звітність, а не спрощену, ще й також можуть слугувати Звіт про рух грошових коштів та Звіт про власний капітал, Примітки до фінансової звітності, інші форми звітності, дані первинного та аналітичного обліку, що розшифровують та деталізують представлені дані у вище названих формах фінансової звітності.

Апробуємо модель аналізу власного капіталу на прикладі конкретного підприємства – ФГ «Новосинявське».

В табл. 1. представлено склад та структуру власних та залучених джерел фінансування майна. Дані таблиці свідчать, що джерела формування майна підприємства зросли за період дослідження на 46365,9 тис. грн. Власний капітал ФГ «Новосинявське» збільшився на 27379,4 тис. грн, і на кінець 2021 року становив – 50749,1 тис. грн., а позиковий – на 18986,5 тис. грн. і на кінець 2021 року становив – 18986,5 тис. грн.

Таблиця 1

Склад та структура джерел фінансування майна підприємства

Показник	2019	2020	2021	Зміна (+,-)
Джерела формування майна, тис. грн.	23369,7	37613,8	69735,6	46365,9
Власний капітал, тис. грн.	23369,7	29677,6	50749,1	27379,4
в % до майна	100,0	78,9	72,8	-27,2
Залучені кошти, тис. грн.	-	7936,1	18986,5	18986,5
в % до майна	-	21,1	27,2	27,2

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства ФГ «Новосинявське»

Динаміка змін власного та залученого капіталу в досліджуваному підприємстві протягом 2019–2021 років ми можемо також спостерігати на рис. 2.

В структурі джерел фінансування підприємства переважає власний капітал. Так, його значення за період дослідження коливається в межах 100–72,8%. В цілому частка власного капіталу зменшилась протягом 2019–2021 років на 27,2%.

Значення позикового капіталу за період дослідження коливається в межах 0–27,2%. В цілому частка залученого капіталу зросла протягом 2019–2021 років на 27,2%.

Дивлячись на дані зміни необхідно зазначити, частка власного капіталу у джерелах фінансування досить значна і це свідчить про фінансово незалежність від залучених та позикових джерел. В 2019 році, взагалі, частка власного капіталу становила 100%.

Динаміка змін частки власного та залученого капіталу в досліджуваному підприємстві за період 2019–2021 років ми можемо також спостерігати на рис. 3.

Дослідимо склад і структуру самого власного капіталу в досліджуваному підприємстві.

З таблиці 2 видно що на підприємстві ФГ «Новосинявське» наявні такі види власного капіталу: зареєстрований (пайовий) капітал та нерозподілений прибуток. Зареєстрований (пайовий) капітал в 2019 та 2020 роках не змінювався та становив

0,1 тис. грн., а в 2021 році зріс на 44,9 тис. грн. і становив 45 тис. грн.

Нерозподілений прибуток підприємства зріс за період дослідження на 27334,5 тис. грн.

Найбільша питома вага за всі роки припадає на нерозподілений прибуток і коливається в межах 99,99% – 99,91%. Зовсім незначна частка припадає на зареєстрований (пайовий) капітал. Вона коливається в межах 0,0004% – 0,0887%.

Для систематизування інформації про захищеність та ефективність використання капіталу підприємства розраховують окремі показники ділової активності та рентабельності.

Загалом, формування капіталу підприємства здійснюється з різнобічних джерел, що розкривають рівень його якості. Показники становища поодиноких елементів капіталу є одними з визначальних індикаторів майнового запасу підприємства і базою для визначення його фінансової незалежності та стійкості господарської діяльності [7].

Стан капіталу підприємства аналізується за напрямками формування його джерел: власний капітал, довгострокові забезпечення та залучення, поточні зобов'язання, тощо.

Оцінка власного капіталу господарюючого суб'єкту здійснюється через виконання ним певних функцій за окремими складовими: зареєстрованим (пайовим) капі-

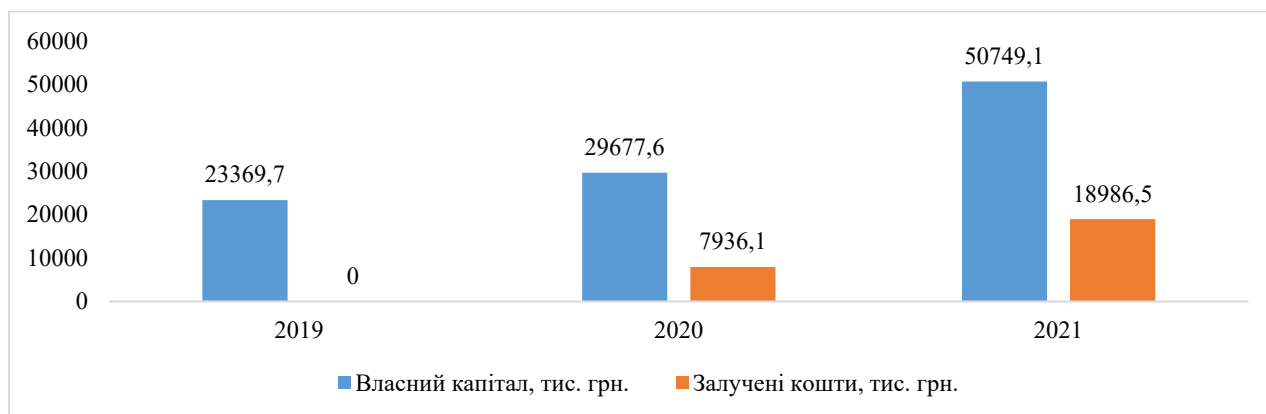

Рис. 2. Динаміка змін власного та залученого капіталу на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства ФГ «Новосинявське»

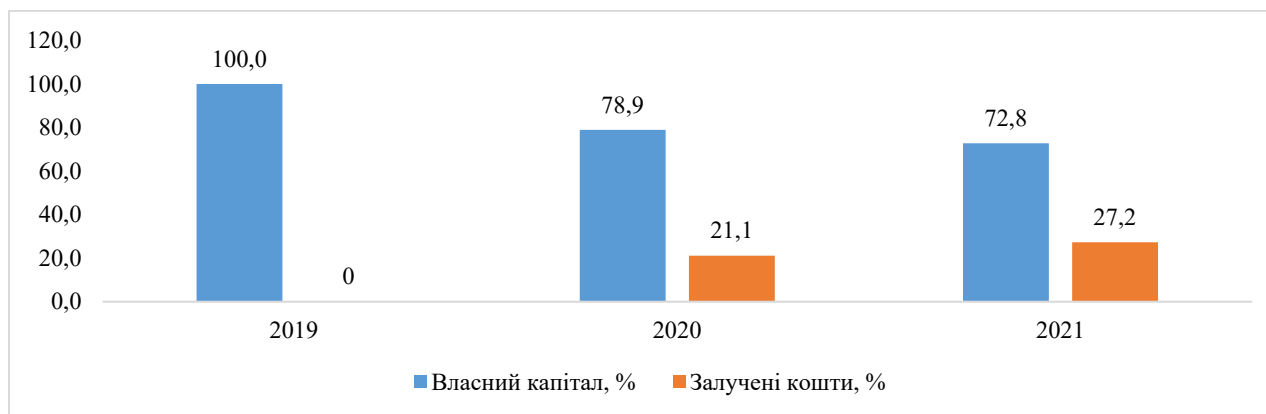

Рис. 3. Динаміка змін частки власного та залученого капіталу на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства ФГ «Новосинявське»

Таблиця 2

Склад та структура власного капіталу підприємства

Складові власного капіталу	2019 року		2020 року		2021 року		Відхилення 2019/2021	
	сума, тис. грн.	питома вага%	сума, тис. грн.	питома вага%	сума, тис. грн.	питома вага%	абсолютне	за питомою вагою
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,1	0,0004	0,1	0,0003	45,0	0,0887	44,9	0,0882
Додатковий капітал	-	-	-	-	-	-	-	-
Резервний капітал	-	-	-	-	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток	23369,6	99,9996	29677,6	99,9997	50704,1	99,9113	27334,5	-0,0882
Неоплачений капітал	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього власного капіталу	23369,7	100,0	29677,7	100,0	50749,1	100,0	27379,4	X

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності підприємства ФГ «Новосинявське»

талом, резервним капіталом, додатковим капіталом, нерозподіленим прибутком (непокритим збитком).

Основним елементом власного капіталу є зареєстрований капітал – один із основних показників, що характеризує розміри та фінансовий стан підприємства. Він відображається в сумі, що зареєстрована в установчих документах як сукупність внесків (часток, пайових внесків, акцій за номінальною вартістю) засновників підприємства для забезпечення його діяльності [8].

Володіння зареєстрованим (пайовим) капіталом надає можливість підприємству проводити особисту стратегічну політику розвитку, формувати дивідендну політику, інспектувати кадрові питання, забезпечувати право на управління майном тощо.

Збільшення зареєстрованого (пайового) капіталу свідчить про реалізацію інвестиційних проектів розвитку підприємства, а зменшення – про згортання діяльності. Збільшення частки власного капіталу свідчить також про зростання рівня фінансової незалежності підприємства і підвищення його резервного позикового потенціалу, тобто здатності підприємства залучати позикові кошти на вигідніших умовах, що зумовлює детальніше вивчення питань управління, насамперед, власним капіталом [9].

Завдяки аналізу стану зареєстрованого капіталу можна визначити частки майна власників, їх права на управління активами та рівень відповідності величини залучення майна власників підприємства.

Важливими складовими власного капіталу є резерви, які формуються на підприємстві у формі додаткового (капітальні резерви) та резервного капіталу (резерви, створені за рахунок чистого прибутку) та резервів, сформованих як збільшення витрат [10]. Зрозуміло, що головне призначення резервів полягає в забезпеченні виконання захисної функції власного капіталу підприємства.

В ході аналізу вивчають величини існуючих резервів, їх відповідність допустимим ступеням та можливість спрямування за призначенням. Ступінь створених резервів оцінюють за коефіцієнтами захисту та ризику власного капіталу.

Коефіцієнт захисту власного капіталу – характеризує, яка частина активів здійснює захист власного капіталу. Збільшення цього показника свідчить про посилення захисту. Коефіцієнт ризику власного капіталу – показує рівень ризику втрати підприємством статутного капіталу і наявного чистого прибутку. При збільшенні величини показника підприємство втрачає довіру до нього з боку всіх учасників господарської

діяльності. Мінімальна межа показника повинна бути не менше 5,0. Чим вище його значення, тим вищий ризик вкладення капіталу в це підприємство. Коефіцієнт захисту статутного капіталу – свідчить про рівень захисту статутного капіталу. Значення показника, відповідно до діючого законодавства, не може бути меншим ніж 0,25 [11].

Розраховується наступним чином:

$$KЗВК = \frac{ДК + РК}{ВК}, \quad (1)$$

де, КЗВК – коефіцієнт захисту власного капіталу; ДК – додатковий капітал; РК – резервний капітал; ВК – власний капітал.

Коефіцієнт ризику власного капіталу – є свідченням рівня ризику втрати підприємством суми свого статутного капіталу та накопиченого нерозподіленого прибутку. У випадку відхилення від нормативного значення знижується довіра до самого підприємства, адже у випадку виникнення кризових ситуацій існує ризик неповернення коштів кредиторів. Нормативним значенням є 5 та вище. У випадку відхилення доцільно працювати в напрямку збільшення статутного капіталу підприємства. Чим вище його значення, тим вищий ризик вкладення капіталу в це підприємство [12].

Розраховується наступним чином:

$$KРВК = \frac{ВК - ДК - РК}{ДК + РК}, \quad (2)$$

де, КЗВК – коефіцієнт ризику власного капіталу; ВК – власний капітал; ДК – додатковий капітал; РК – резервний капітал;

Коефіцієнт захисту зареєстрованого капіталу – вказує на захищеність зареєстрованого капіталу у випадку виникнення складних непередбачуваних ситуацій на підприємстві. Якщо значення показника низьке, наприклад дорівнює нулю, то це пряме порушення законодавства. Відповідно до діючого законодавства коефіцієнт повинен бути не меншим 0,15. Якщо значення показника є нижчим, то рекомендовано протягом наступних років, відповідно до законодавства, кожен рік збільшувати резервний фонд на 5% [12].

Розраховується наступним чином:

$$KЗЗК = \frac{РК}{СК}, \quad (3)$$

де, КЗЗК – коефіцієнт захисту зареєстрованого (пайового) капіталу; РК – резервний капітал; СК – зареєстрований (пайовий) капітал.

Важливішим джерелом формування власного капіталу та впливу на його становище є чистий прибуток підприємства, що залишається на самофінансування його діяльності. Ступінь розвитку господарюючого суб'єкту шляхом самофінансування визначається за допомогою коефіцієнта розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності [13].

Коефіцієнт розвитку підприємства самофінансуванням – показує здібність підприємства розвиватися за рахунок здійснення ефективної діяльності, що дає суттєвий прибуток. Низьке значення даного показника вказує, що більшість прибутку підприємства було вилучено з обороту.

Розраховується наступним чином:

$$КРФ = \frac{СЧП - ЗЧП}{СЧП}, \quad (4)$$

де, КРФ – коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування господарської діяльності; СЧП – створений чистий прибуток; ЗЧП – використаний чистий прибуток на погашення зобов'язань.

Рішення власників суб'єкту господарювання про розміри самофінансування є водночас і рішенням про використання чистого прибутку для погашення зобов'язань перед власниками (виплата дивідендів) та іншими учасниками діяльності.

Чистий прибуток, що залишається для самофінансування підприємства, може бути розподілений за зареєстрованим та резервним капіталом або лишатися як нерозподілений. В активах він може бути спрямований на фінансування будь-яких майнових об'єктів. Нерозподілений прибуток є власністю засновників, і тому збільшує суму власного капіталу, а сума збитку відповідно його зменшує [14].

Рентабельність власного капіталу – цей показник дозволяє визначити ефективність власного капіталу підприємства. Ю. С. Цал-Цалко констатує, що показники рентабельності власного капіталу (чистих активів) і зареєстрованого капіталу показують загальну ефективність підприємницької діяльності відносно власних вкладень засновників підприємства при його створенні та реінвестуванні прибутку. Вони є універсальною характеристикою привабливості і вигідності інвестування для фактичних та потенційних власників, а також оцінкою вміння господарюючих суб'єктів користуватися ринком фінансових ресурсів [12].

Розраховується наступним чином:

$$РВК = \left(\frac{ЧП}{(ВКпр + ВКкр) / 2} \right) * 100, \quad (5)$$

де, РВК – рентабельність власного капіталу; ЧП – чистий прибуток; ВКпр – власний капітал на початок року; ВКкр – власний капітал на кінець року.

Коефіцієнти оборотності і ділової активності підприємства показують ефективність використання підприємством капіталу. Коефіцієнти оборотності безпосередньо визначають ступінь платоспроможності підприємства, фінансової стійкості та фінансового ризику. Коефіцієнти оборотності в своїх розрахунках використовують не чистий прибуток як коефіцієнти рентабельності, а виручку від реалізації товарів і послуг. Це дозволяє оцінити не прибутковість діяль-

ності підприємства, а його інтенсивність і швидкість оборотності ресурсів [15].

Коефіцієнт оборотності – це фінансовий коефіцієнт показує інтенсивність використання (швидкість обороту) певних видів капіталу (зобов'язань). Коефіцієнти оборотності виступають показниками ділової активності підприємства [15].

Розраховується наступним чином:

$$ОВК = \left(\frac{ЧД}{(ВКпр + ВКкр) / 2} \right) * 100, \quad (6)$$

де, ОВК – оборотність власного капіталу; ЧД – чистий дохід від реалізації продукції; ВКпр – власний капітал на початок року; ВКкр – власний капітал на кінець року.

Розрахунок показників захищеності та ефективності використання власного капіталу підприємства представлено в табл. 3.

З даних таблиці видно, що коефіцієнт захисту власного капіталу в ФГ «Новосинявське» неможливо розрахувати оскільки відсутній додатковий та резервний капітал. Це ж стосується коефіцієнту ризику власного капіталу та коефіцієнту зареєстрованого капіталу.

Коефіцієнт розвитку підприємства зріс на 0,1 п., що позитивно характеризує ФГ «Новосинявське». Рентабельність власного капіталу порівняно із 2019 роком залишилась незмінною а порівняно із 2020 зросла на 0,2 п. Збільшився також оборотність власного капіталу. Так, порівняно із 2019 роком вона зросла на 0,1 п, а порівняно із 2020 роком – на 0,3 п.

Таким чином провівши аналіз капіталу досліджуваного ФГ «Новосинявське» можна зробити наступні висновки:

- джерела формування майна підприємства зросли за період дослідження на 46365,9 тис. грн. Власний капітал ФГ «Новосинявське» збільшився на 27379,4 тис. грн, і на кінець 2021 року становив – 50749,1 тис. грн., а позиковий – на 18986,5 тис. грн. і на кінець 2021 року становив – 18986,5 тис. грн.;

- в структурі джерел фінансування підприємства переважає власний капітал. Так, його значення за період дослідження коливається в межах 100–72,8%. В цілому частка власного капіталу зменшилась протягом 2019–2021 років на 27,2%. Значення позикового капіталу за період дослідження коливається в межах 0–27,2%. В цілому частка залученого капіталу зросла протягом 2019–2021 років на 27,2%;

- на підприємстві наявні такі види власного капіталу: зареєстрований (пайовий) капітал та нерозподілений прибуток. Зареєстрований (пайовий) капітал в 2019 та 2020 р. не змінювався та становив 0,1 тис. грн., а в 2021 р. зріс на 44,9 тис. грн. і становив 45 тис. грн. Нерозподілений прибуток підприємства зріс за період дослідження на 27334,5 тис. грн. Найбільша питома вага за всі роки припадає на нерозподілений прибуток і коливається в межах 99,99% – 99,91%. Зовсім незначна частка припадає на зареєстрований (пайовий) капітал. Вона коливається в межах 0,0004% – 0,0887%.

- дослідження показників захищеності та ефективності використання власного капіталу підприємства показало:

- коефіцієнт захисту власного капіталу в ФГ «Новосинявське» неможливо розрахувати оскільки

відсутній додатковий та резервний капітал. Це ж стосується коефіцієнту ризику власного капіталу та коефіцієнту зареєстрованого капіталу.

– коефіцієнт розвитку підприємства зріс на 0,1 п., що позитивно характеризує ФГ «Новосинявське».

– рентабельність власного капіталу порівняно із 2019 роком залишилась незмінною а порівняно із 2020 зросла на 0,2 п.

– збільшилась також оборотність власного капіталу, порівняно із 2019 р.

Висновки. Отже, аналітичне забезпечення управління капіталом підприємства, тобто аналіз складу, структури та ефективності використання капіталу підприємств – це спосіб накопичення, порівняння, трансформації і використання інформації бухгалтер-

ського обліку та звітності, який має на меті: оцінити поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, тобто використання капіталу; обґрунтувати можливі і прийнятні темпи розвитку підприємства з позиції забезпечення їх джерелами фінансування; виявити доступні джерела засобів, оцінити раціональні способи їх мобілізації; виявити усі можливі ризики при використанні позикових джерел фінансування; обґрунтувати процеси та алгоритм оптимізації структури капіталу; спрогнозувати становище підприємства на ринку капіталів. Такий аналіз доцільно здійснювати на підприємстві, він може проводитись за допомогою різних типів моделей, що дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Список використаних джерел:

1. Петрова В. Ф. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз». Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 138 с.
2. Мулик Т. О., Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Управлінський аналіз: сутність та значення у прийнятті рішень. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 4 (44). С. 144–154.
3. Чміль А. Л. Методика анализа капитала предприятия и ее концептуальные элементы. *Экономическая теория в XXI веке: поиск эффективных механизмов хозяйствования сб. науч. трудов по материалам Междунар. научн.-практ. конф.* (Новополюк, 23–24.10.2014 г.). Новополюк : ПГУ, 2014. С. 296–300.
4. Мулик Т. О. Відображення інформації про власний капітал у звітності господарюючих суб'єктів. *Агросвіт*. 2020. № 19–20. С. 51–60. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.19-20.51.
5. Сініцин О. О. Характеристика методів регулювання та оптимізації структури капіталу корпорації. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2927>.
6. Райковська І. Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1 (13). С. 338–359.
7. Zdyrko N. G., Polova O. L., Mulyk T. O., Tomchuk O. F., Mulyk Ya. I., Kozachenko A. Y., Fedoryshyna L. I., Mashevska A. A. Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects: collective monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 291 p.
8. Кушнір Т. В., Волкова Н. А. Оптимізація структури капіталу підприємства. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку : матер. XVIII Всеукр. наук.-практ. Інтер.-конф. М. Пряслав. 2015. С. 84–87.
9. Шкварчук Л. О., Павлов І. М. Аналіз джерел формування основного капіталу підприємств України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 19.7. С. 219–224.
10. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 554 с.
11. Цал-Цалко Ю. С. Економічний аналіз пасивів в системі управління підприємством. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2012. № 4 (62). С. 199–201.
12. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2008. С. 566.
13. Мулик Т. О., Самійленко А.В. Аналіз власного капіталу підприємств. *Літні наукові зібрання: матеріали X Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.* (19 червня 2017 року, м. Вінниця). С. 49–53. URL: el-conf.com.ua.
14. Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 287 с.
15. Назаренко І. М. Методологічні основи діагностики ефективності використання капіталу суб'єктів агробізнесу. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2015. Вип. 2 (11). С. 188–199.

References:

1. Petrova V. F. (2017) Konspekt lektzii z dysytsypliny «Finansovyi analiz» [Synopsis of lectures on the discipline "Financial Analysis"]. Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova.
2. Mulyk T.O. Tomchuk O.F., Fedoryshyna L.I. (2019) Upravlinskyi analiz: sutnist ta znachennia u pryiniatti rishen [Management analysis: essence and significance in decision-making]. *Ekonomika, finansy, menezhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 4 (44), pp. 144–154.
3. Chmyl A. L. (2014) Metodyka analiza kapytala predpriyatiya u ee kontseptualnye elementy [Methodology of enterprise capital analysis and its conceptual elements]. *Ekonomicheskaya teoriya v KhKhI veke: poysk effektivnykh mekhanizmov khoziaistvovaniya sb. nauch. trudov po materiyalam Mezhdunar. nauchn.-prakt. konf.* (Novopolotsk, 23–24.10.2014). Novopolotsk: PHU, pp. 296–300.
4. Mulyk T. O. (2020) Vidobrazhennia informatsii pro vlasnyi kapital u zvitnosti hospodariuiuchykh subiektiv [Display of information about equity capital in the reporting of business entities]. *Ahrosvit*, no. 19–20, pp. 51–60. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.19-20.51.
5. Sinitsyn O. O. (2014) Kharakterystyka metodiv rehuliuвання ta optymizatsii struktury kapitalu korporatsii [Characteristics of methods of regulation and optimization of the capital structure of the corporation]. *Efektivna ekonomika*, no. 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2927>.
6. Raikovska I. T. (2015) Modulna struktura systemy kompiuteryzatsii ekonomichnoho analizu: funktsionalnyi sklad [Modular structure of the system of computerization of economic analysis: functional composition]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vol. 1 (13), pp. 338–359.

7. Zdyrko N. G., Polova O. L., Mulyk T. O., Tomchuk O. F., Mulyk Ya. I., Kozachenko A. Y., Fedoryshyna L. I., Mashevska A. A. (2022) Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects: collective monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach.
8. Kushnir T. V., Volkova N. A. (2017) Optyimizatsiia struktury kapitalu pidpriemstva [Optimization of the capital structure of the enterprise]. *Vitchyzniiana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku: mater. KhVIII Vseukr. nauk.-prakt. Inter.-konf.* M. Preiaslav, pp. 84–87.
9. Shkvarchuk L. O., Pavlov I. M. (2015) Analiz dzherel formuvannia osnovnoho kapitalu pidpriemstv Ukrainy [Analysis of the sources of formation of fixed capital of Ukrainian enterprises]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 19.7, pp. 219–224.
10. Tereshchenko O. O. (2017) Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia [Financial activity of economic entities]: navch. posib. K.: KNEU.
11. Tsal-Tsalko Yu. S. (2012) Upravlinnia pidpriemstvom. Ekonomichni analiz pasyviv v systemi. [Economic analysis of liabilities in the enterprise management system]. *Visnyk ZhDTU. Seriia: Ekonomichni nauky*. 2012. No. 4 (62), pp. 199–201.
12. Tsal-Tsalko Yu. S. (2008) Finansovyi analiz [Financial analysis]: pidruchnyk. K.: Tsentri uchbovoi literatury.
13. Mulyk T. O., Samiilenko A. V. (2017) Analiz vlasnoho kapitalu pidpriemstv [Analysis of the equity capital of enterprises]. *Litni naukovi zibrannia: materialy X Mizhnar. nauk.-prakt.internet-konf.* (19 chervnia 2017 roku, m. Vinnytsia), pp. 49–53. URL: el-conf.com.ua.
14. Mulyk T. O., Materynska O. A., Plonsak O. L. (2017) Analiz hospodarskoi diialnosti [Analysis of economic activity]: navch. posib. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury.
15. Nazarenko I. M. (2015) Metodolohichni osnovy diahnostryky efektyvnosti vykorystannia kapitalu subiektiv ahrobiznesu [Methodological bases for diagnosing the effectiveness of the use of capital of agribusiness entities]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahromoi akademii*, vol. 2 (11), pp. 188–199.